

ЗАКОНОМІРНОСТІ ПРОЯВУ ТРИВАЛОСТІ ВЕГЕТАЦІЙНОГО ПЕРІОДУ ГЕНОФОНДУ РЕДИСКИ ПОСІВНОЇ

Горова Т.К., д. с.-г. н.,
Овчіннікова О.П., м. н. с.,
Інститут овочівництва і баштанництва НААН

Висвітлено матеріали досліджень щодо встановлення тривалості вегетаційного періоду та джерел редиски посівної для гетерозисної селекції на ранньостиглість.

Ключові слова: редиска посівна, вегетаційний період, вихідний матеріал, гетерозис, ранньостиглість.

Вступ. Всесвітній прогрес сільськогосподарського виробництва неможливий без всебічного використання генофонду культурних рослин, у тому числі і редиски посівної. Формування, вивчення і збереження генофонду та виявлення адаптивних джерел за ознаками врожайності, продуктивності, вмістом біохімічних речовин, стійкості проти хвороб є важливим і актуальним завданням і безперервним процесом [1].

В Інституті овочівництва і баштанництва НААН інтродукцією видів рослин і формуванням генбанку займалися більше 50 років і за цей час виділено і створено джерела за комплексом ознак, які всебічно використані у селекційній роботі [2–7]. На основі проведених досліджень сформовано каталог, що включає морфологічний, продуктивний і біохімічний опис зразків та їх вегетаційний період.

Слід зазначити, що зміна клімату в бік підвищення температур і зменшення кількості опадів, яке ми спостерігаємо протягом останніх років, знизили продуктивний потенціал багатьох зразків редиски посівної. Тому подальші дослідження передбачають формування та реєстрацію колекцій високоадаптивних джерел, стійких до абіотичних чинників. Вирішення цих питань дозволяють поєднати в одному генотипі стійкість до високих і низьких температур з іншими цінними ознаками.

Матеріали і методика досліджень. Досліди проводили згідно з розробленими і затвердженими методичними комісіями ІОБ НААН © Горова Т.К., Овчіннікова О.П., 2017.

програмами, методиками та робочими планами у колекційному розсаднику. Площа облікової ділянки складала від 4,2 до 8,4 м².

Для всебічної оцінки біологічних особливостей та адаптивного потенціалу зразків застосовують системний підхід на основі характеру реакції на екологічні умови.

Велике господарське значення має наявність скоростиглості у редиски посівної. Для забезпечення неперервності постачання свіжої овочевої продукції важливим є отримання сортів, що дають вихід продукції на 1–1,5 тижні раніше, порівняно з іншими [8–10].

Скоростиглість визначають за динамікою наростання коренеплоду. Такі рослини мають меншу розетку з більш тонкими черешками листків. У скоростиглих рослин маса коренеплоду відносно маси листків завжди є вищою ніж у пізньостиглих рослин даної культури. Проводять сімбу насіння з високою енергією проростання, щоб забезпечити дружні рані сходи, у зв'язку з цим раніше настає технічна стиглість коренеплодів [11–13].

Відомо, що збільшення врожайності редиски посівної корелює з тривалістю вегетаційного періоду та ґрунтово-кліматичними умовами [14].

Оцінка тривалості вегетаційного періоду дозволяє проводити добір вихідних форм за стиглістю. При цьому стиглість слід розглядати за оцінкою спільної дії з цінними господарськими ознаками (урожайністю, продуктивністю, біохімічним складом і стійкістю до абіотичних чинників), оскільки за дослідженнями попередніх років тривалість вегетаційного періоду знаходиться з більшістю з них у кореляційному зв'язку.

Результати досліджень. За градацією тривалості вегетаційного періоду, за Л.В. Сазоною, генофонд поділяють на ранні (Р) 22–25 діб, середньоранні (СР) 25–30 діб, середньостиглі (СС) 30–35 діб. Якщо за тривалістю вегетаційного періоду зразки входили до градації до 22 діб, то їх відносили до ультраранніх, тоді ті, що за 35 діб – до пізньостиглих. За результатами наших досліджень встановлено, що за період досліджень тривалість вегетаційного періоду знаходилася під контролем метеорологічних умов та самих генотипів (табл.1).

У рожево-червоному з білим кінчиком циліндричному сортотипі тривалість вегетаційного періоду коливалася залежно від генотипу за роки досліджень від 18 до 31 доби. За середнім значенням років до ранніх у цьому сортотипі віднесено зразок з Росії Ранній красний, де вегетаційний період становив 24 доби. Слід зосередити увагу на цей

1. – Тривалість вегетаційного періоду (діб)
колекційних зразків редиски посівної

Назва зразка	Каталог	Походження	Вегетаційний період (діб)				Група стиглості
			2015	2016	2017	Інтервал розбіжно сті (1)	
Рожево-червоний з білим кілочком циліндричний							
Богиня	3505	Україна	18	31	27	13	CP
Французский завтрак	3430	Росія	21	31	26	10	CP
Frenchpop	3431	Нідерланди	21	29	26	8	CP
Красный великан	3432	Росія	20	31	28	11	CP
18 дней	3439	Росія	19	26	27	8	P
Темно-червоний округлий							
Рубін	3425	Україна	23	31	29	8	CP
Заря	3433	Росія	18	27	28	10	P
Ілка	3434	Німеччина	23	30	30	7	CP
Ранний красный	3441	Росія	19	22	28	9	P
Рова	3410	Франція	20	25	27	7	P
Світло-рожевий округлий							
Cherry bell	3444	Нідерланди	17	29	27	12	P
Виола	3414	Чехія	22	37	29	15	CP
Червона з білим кінчиком округлий							
Ч.Б.К.	3436	Україна	23	29	28	8	CP
Білий довгий							
White brekfast	3437	Франція	20	26	25	6	P
Льодяна бурулька	3429	Україна	25	31	29	6	CC
Біла цил.	3845	Україна	20	32	29	12	CP
Білий округлий							
Снежка	3435	Польща	26	32	31	6	CC
Редиска біла	3413	Чехія	18	31	25	13	P
Рожево-червоний овальний							
Дует	3406	Італія	20	29	26	9	CC
Рожевий фінік	3438	Польща	21	27	26	6	CC
Рожево-червоний округлий							
Жара	3427	Нідерланди	21	29	27	8	CP
Базис	3407	Україна	20	28	29	9	CP
Ізабела	3412	ЄС	20	28	26	8	CP
Лада	3407	Чехія	20	27	29	9	CP
Жовтий округлий							
Редиска жовта	3408	Чехія	20	37	31	11	CC

зразок у 2015 році, де він сформував коренеплід за 19 діб, тобто як ультранний.

За своїм генотипом створений в Інституті ультранний сорт Богиня зі збільшенням температури повітря і нестачею вологи здатний затримувати формування коренеплоду, тобто має знижену стійкість до абіотичних чинників. До нестабільних слід віднести зразки російської селекції Французский завтрак з інтервалом розбіжності за роками 10 діб та Красный великан 11 діб. У різновидності червоної з білим кінчиком округлої зразок ЧБК віднесено до більш стійких з інтервалом $I=6$ діб.

У сортотипів з коренеплодом темно-червоного забарвлення округлої форми за стійкістю до погодних умов року (за найменшим інтервалом розбіжності ($I=\max-\min$), виділено зразки Ілка (Німеччина) і Рова (Франція). До ранньостиглих у цій групі сортотипів віднесено: Заря (Росія), Ранний красный (Росія), де тривалість вегетаційного періоду становила 23–24 доби. Для селекції на ранньостиглість виділені джерела світло-рожевого сортотипу округлого Cherry Bell (Нідерланди) і білого довгого White breakfast (Франція). За стійкістю до абіотичних чинників серед сортотипів рожево-червоного овального і округлого та білого – довгого і округлого виділені відповідно за найменшим інтервалом розбіжності ($I=6$ діб) зразки Рожевий фінік (Польща), Снежка (Польща) і White breakfast (Франція). Таким чином, тривалість вегетаційного періоду зразків дуже коливалися від дії метеоумов у період вирощування.

Висновки. У період досліджень 2015–2017 рр. нами проаналізовано вегетаційний період 26 колекційних зразків редиски посівної. За ранньостиглістю для селекції виділені зразки 18 днів (Росія), Заря (Росія), Рова (Франція), White breakfast (Німеччина), Редиска біла (Чехія).

Бібліографія

1. Селекція польових культур. Збірник наукових праць до 100-річчя створення Інституту рослинництва ім. В.Я. Юр'єва УААН, Х., 2008. – С. 89–115.
2. Основи управління продукційним процесом польових культур / [під ред. доктора с.-г. наук В.В. Кириченко]. – Х., Інститут рослинництва ім. В.Я. Юр'єва – 2016 р. – С. 7–97.
3. Редис с весны до осени / Горова Т.К., Яковенко Е.И. // Еженедельник «Наша дача» Урожайные грядки. – 2000. – № 15/89. – С. 3.

4. Генофонд редиса для Лесостепной зоны Украины / Горová Т.К., Баштан Н.О. / III Международная научно-производственная конференция «Интродукция нетрадиционных и редких сельскохозяйственных растений». – Пенза, 14–19 июня 2000. – С. 99.

5. Похідний лінійний матеріал овочевих рослин роду *Raphanus* L. та використання його в селекції гетерозисних гібридів F_1 / Горová Т.К., Кирюхіна Н.М. / Матеріали IV міжнародної наукової конференції (Алушта АР Крим, 25–28 вересня 2006). Фактори експериментальної революції організмів. – К.: Лотос, 2006. – С. 188–196.

6. Селекционная методология создания конкурентоспособного исходного материала вида *Raphanus sativus* L. / Скляревский М.А., Горová Т.К. / Селекция и семеноводство овощных и бахчевых культур. – М.: ВНИИО. – 1998. – С. 66–67.

7. Нові сорти овочевих культур селекції інституту. Редиска // Горová Т.К., Скляревський М.О., Баранов М.І. // X. – В.: КВНТП, 1997. – 5 с.

8. Антонова Н. Г. Редис круглый год / Н. Г. Антоновой // Картофель и овощи. – 1992. – №1. – С. 21–26.

9. Антонова Н. Г. Редис – король ранних овощей / Н. Г. Антоновой // Картофель и овощи. – 1994. – № 4. – С. 19.

10. Горová Т. К. Ефективність методів селекції коренеплідних і зелених овочевих культур: автореферат дис. на здобуття наук. ступеня доктора с.-г. наук / Т. К. Горová. – К., 1995. – 54 с.

11. Гужов Ю. Л. Значение анализа модификационной изменчивости в селекции растений / Ю. Л. Гужов, С. Э. Виджириригандана, Т. Н. Балашова // Вестник с.-х. науки. – 1981. – № 3. – С. 49–56.

12. Бондаренко С. А. Подготовка семян к посеву / С. А. Бондаренко // Методические указания по выращиванию овоще-бахчевых культур и раннего картофеля. – К.: Госагропром Украины, 1988. – 1990.

13. Кононков П. Ф. Первичное семеноводство редиса / П. Ф. Кононков, Е. М. Евсеева // Картофель и овощи. – 1982. – № 11. – С. 34–35.

14. Пивоваров В. Ф. Методология экологической селекции и потенциальный риск при внедрении ген-инженерных технологий в процесс создания сортов сельскохозяйственных растений / В. Ф. Пивоваров, Н. Н. Балашова, И. Т. Лахматова, Г. А. Лупашку // Доклады Международной научно-производственной конференции:

Достижения развития овощеводства, бахчеводства и картофелеводства на рубеже веков. – Тирасполь: Типар, 2005. – С. 18–23.

15. Селянинов Г.Т. О сельскохозяйственной оценке климата. / Г.Т. Селянинов // Труды по с.-х. метеорологии. – 1928. – Вып. 20. – С. 172.

Горовая Т.К., Овчинникова О.П..

Закономерности проявления длительности вегетационного периода генофонда редиса посевного.

Резюме. Освещены материалы исследований по установлению длительности вегетационного периода редиса посевного для гетерозисной селекции на раннеспелость.

Gorova T.K., Ovchinnikova O.P.

Regularity of manifestation of the duration of the vegetative period of the radish gene pool.

Summary. The results of research on the determination of the duration of the growing season of the radish for the identification of sources of early ripeness.